

ŠTOVANJE SVETACA PREMA DRUGOM VATIKANSKOM SABORU

Dr Aldo STARIĆ

Uvod

Jedva da postoje organizacije, društva, ideologije, zajednice koje dopuštaju da smrt bude totalna zaborav njihovih nekadašnjih istaknutih članova. Analogan je slučaj s kršćanstvom, napose s katoličkom Crkvom od njezine rane povijesti. Ipak će temelj i cilj gajenja spomena na prošle velikane biti za pojedine zajednice specifičan već prema tomu kako se zamišlja sadašnji način egzistiranja određenih ličnosti koji su smrću napustili dotičnu vidljivu zajednicu, i njihov odnos prema istoj.

U novije vrijeme, kada je katolička Crkva izričito postavila pitanje o samoj sebi, našla je za shodno da nešto određeno reče i o svome odnosu prema časnim članovima svoje prošlosti. Bilo je to na Drugom Vatikanskom Saboru.¹

Kontekst

Nije bez značenja naglasiti da je Sabor progovorio o štovanju svetaca u dogmatskoj konstituciji o Crkvi, »Svjetlo naroda«, tj. u dokumentu kojim je sabrana Crkva htjela reći nešto poblize i izričitiije o sebi, o svojoj konstituciji i svojim strukturalnim odrednicama. Uključujući u taj govor i svece i njihovo štovanje dala je u tom vidu svoga življenja *eklezijalnu* perspektivu. Nije to očito najvažniji vid Crkve, ali je time bar sugerirano da sveci i njihovo štovanje spadaju u cjelovitost života Crkve.²

¹ S obzirom na biblijski temelj štovanja svetaca ovdje bismo spomenuli rezultate do kojih je došao A. GEORGE u članku »La communion fraternelle des croyants dans les épîtres de saint Paul«, *Lumière et vie* 83 (1967) 3—20, osobito str. 18—20, gdje između ostalog, piše: »Pavao ima uvijek pred očima zajedništvo među živim vjernicima, i kod njega se ne nalazi ni najmanja aluzija nekog zajedništva s njihovom pokojnom braćom. On ipak znade da je više braće već »usnulo«... No ne govori nikada o molitvama za mrtve... niti o zagovoru (intercession) mrtvih za žive... Riskantno je tražiti uzroke ove (Pavlove) šutnje u njegovom očekivanju skore Paruzije... u najbolju ruku dopušteno je misliti da Pavao, sav usmjeren na Krista koji je njegov život i spas, ne pomišlja uteći se drugim zagovornicima osim Njemu... Ipak katolička nauka o zajednici svetih može naći svoju polaznu točku u Pavlovom shvaćanju bratskog zajedništva... Da je Pavao imao u vidu relacije živih vjernika s njihovom pokojnom braćom, ne čini se da on ne bi bio produljio s njima životno zajedništvo u djelu spasa koje je tako jako izrazio s obzirom na njihovu zemaljsku egzistenciju«.

² Kako je tema o štovanju svetaca našla svoje mjesto u Konstituciji o Crkvi, usp. razne komentare, npr. *Lexikon für Theologie und Kirche: Das zweite Vatikanische Konzil*, I (Freiburg-Basel-Wien 1967) 153 (Gérard Philips).

Osim ovog šireg konteksta potrebno je uočiti i onaj uži kontekst. Tema je sadržana u brojevima 49—51 spomenutog koncilskog dokumenta, koji brojevi zajedno s br. 48 jesu 7. poglavlje tog dokumenta, a naslov je poglavlja: *De indole eschatologica Ecclesiae peregrinantis eiusque unione cum Ecclesia caelesti* (O eshatološkom značaju [naravi] putujuće Crkve i o njezinom sjedinjenju [jedinstvu] s nebeskom Crkvom). Već sam ovaj naslov dade naslutiti da se o eshatološkom karakteru putujuće Crkve može, doduše, govoriti a da se izričito ne govori o »nebeskoj Crkvi« — svecima, ali s druge strane naznačuje i to da za nju sveci nisu jednostavno lijepa i slavna prošlost, nego anticipirano ostvarenje njezinog *eshatološkog* određenja; time ta eshatološka usmjerenost putujuće Crkve nije samo obećanje nego postaje konkretizirana i »*dogadaj*«, ma da eshatološka punina ostaje još uvijek »u nadi«. Na taj način i štovanje svetaca dobiva perspektivu koja bi bila izgubljena kada bi se — recimo — promatranje svetaca svelo jednostrano na »apologetski dokaz« za vjerodostojnost kršćanske nauke.

Eshatološki »među« — vrijeme štovanja svetaca

Kad je govor o štovanju svetaca jasno da je subjekt i mjesto tog štovanja »putujuća Crkva«. I baš u br. 48 »Svjeta naroda« ta Crkva naglašava svoju konstitutivnu težnju k dovršenju u slavi Očevoj da bi u slijedećim brojevima (49—51) u taj kontekst smjestila svece i njihovo štovanje. Doduše, nije ova eshatološka napetost putujuće Crkve izražena nekim strogo tehničkim teološkim rječnikom — što je uostalom karakteristika čitave konstitucije —, ali baš posizanje za netehničkim terminima, osobito pozivanje na neke tekstove Novoga Zavjeta, daje i ovom broju 48 ono bogatstvo evokativne snage »simboličkog« govora koje je počeseće bilo neprimjećeno u težnji za određenošću termina. Ta, dakle, putujuća Crkva svijesna je da su već nastupila »posljednja vremena«, zna da je u Kristu već počela očekivana obnova ljudskog roda i cijelog svijeta, zna da se njezini članovi s pravom zovu sinovi Božji..., ali ujedno ne zaboravlja da još nosi prolazni lik ovog vijeka, da je dionica onoga stanja »u tijelu«, koje je Pavao — usprkos povezanošću s Kristom — nazvao »tuđina, daleko od Gospodina« (usp. 2 Kor 5,6); ona govori o svojoj sadašnjoj svetosti kao o pravoj ali ipak nesavršenoj (*imperfecta*). Putujuća je Crkva, dakle, kao cjelina obilježena novozavjetnom povijesnospasiteljskom situacijom: »već«, ali i »ne još«.

I Sabor smješta štovanje svetaca baš u taj period, u taj »već i ne još«, koja je situacija, među ostalim, obilježena time da »smrt još nije uništena i da Mu (Kristu) nisu sve stvari podložene« (usp. br. 49 — početak). No još prije nego navedemo kako Sabor konkretno smješta štovanje svetaca u tu eshatološku perspektivu, čini nam se potrebnim reći da Sabor, iako prilično diskretno, proteže rečenu eshatološku napetost i na samu sadašnju »nebesku Crkvu«; dakle, i na svece. Naime, Sabor ne zaboravlja valorizirati — što baš nije bio slučaj s manualističkim traktatima »O posljednjim stvarima« — Paruziju Gospodinovu s kojom je povezana sveopća obnova, podlaganje smrti Njegovoj moći... Drugim riječima, i pri govoru o svecima i njihovom štovanju ne

smije se zaboraviti da osim individualne eshatologije postoji i kolektivna. Br. 49, istina, ponavlja crkveno učenje da neki od sljedbenika Kristovih »uživaju slavu gledajući jasno trojednog Boga kakav jest« ali i ta situacija ipak je obilježena početnom tvrdnjom istog br. 49: »Dok dakle ne dođe Gospodin u svom veličanstvu i svi anđeli njegovi s njim, i dok mu, kad jednom bude uništena smrt, ne budu podložene sve stvari...«. Očito, prepušteno je teolozima da pronađu detaljniju eksplikaciju tih tvrdnji, no svakako je potrebno ne smetnuti s uma da je i sadašnje »stanje« svetaca također označeno onim »među« tipičnim još uvijek za sve Kristove sljedbenike. Tako je eshatološka perspektiva štovanja svetaca precizirana s ove »objektivne« strane, budući da se za te iste koji »gledaju trojednog Boga kakav jest« kaže da su »usnuli u Kristovu miru« (br. 49 — sredina).

*Kristov Duh — temelj zajednice u kojoj se vrši
»saopćavanje duhovnih dobara«*

Nakon što smo naglasili povijesnospasiteljsku situaciju u kojoj nalazi svoj prostor i štovanje svetaca, daljnja će nam analiza rečenih brojeva konstitucije »Svjetlo naroda« pokazati specifičnost temelja i smisla slavljenja velikana svoje prošlosti sa strane putujuće Crkve.

Sabor kaže da sada još postoje različita »stanja« Kristovih sljedbenika: neki su »putnici« (putujuća Crkva), neki se, završivši ovozemno putovanje, čiste (tzv. trpeća Crkva), a neki su »u slavi« (tzv. trijumfalna Crkva), ali Sabor nastavlja: »svi (ovi), iako na različitom stupnju i na različit način, učestvujemo u istoj ljubavi... Jer svi koji su Kristovi, imajući njegova *Duha*, tvore jednu Crkvu i među sobom su sjedinjeni u Njemu«. Crkva, naravno, uostalom kao i druge zajednice, slavi svoje velikane zato što se s njima osjeća u nekoj povezanosti, u nekom zajedništvu. Ali ovdje je rečeno što odnosno *tko* je ta veza. Ne radi se jednostavno o povezanosti zbog krvi, ideoloških opredjeljenja... nego je princip i tvorac tog zajedništva Kristov Duh: to je zajedništvo, dakle, darovano, sazdanu autokomunikacijom Boga po Kristu u Duhu. Trojstvenost i jedinstvenost Boga utemeljuje zajednicu, koja, usprkos razlici »stanja« članova s obzirom na eshatološku puninu ostvarenja, postaje *jedna* Crkva.³ Gledom na štovanje, i to kršćansko štovanje svetaca, čini nam se važnim naglasiti ne samo da je Duh Kristov princip zajedništva putujuće i nebeske Crkve nego i to da ta veza, tj. Duh Kristov, nadvladava sve što — ljudski govoreći — ipak kida to zajedništvo, što se u prvom redu odnosi na smrt. Sabor je u davanju prednosti Duhu Kristovu nad smrću vrlo odrešit: »Jedinstvo putnika s braćom koji su usnuli u Kristovu miru nipošto (minime) se ne prekida«, a zatim nastavlja, »dapače, po trajnoj vjeri Crkve, jača se u saopćavanju duhovnih dobara« (br. 49 — sredina). To znači da smrt, postaje — ma kako to paradoksalno zvučilo — omogućenje jače povezanosti, jačeg zajedništva, budući da je omogućeno »komuniciranje duhovnih dobara«. Sa-

³ Postoje tri dijela ili stanja, ali *jedne* Crkve; to Tradicija nije zaboravljala naglašavajući jedinstvo čitave zajednice svetih, čitave »univerzalne« Crkve; usp. E. LAMIRANDE, »Aspects du mystère de la communion des saints«, *Lumière et vie* 83 (1967) 33.

bor to objašnjava time što su »nebesnici (caelites) tješnje s Kristom ujedinjeni«, tj. ovi »nebesnici« završili su smrću svoj boravak »u tijelu, u tuđini, daleko od Gospodina« i baš po smrti postali su bliži Kristu, koji je »prostor« zajedništva jedne Crkve tako da »biti tješnje s Kristom ujedinjeni« postaje ekvivalent biti bliže Crkvi, biti jače u zajedništvu Crkve, biti jače sjedinjen s »putnicima«, što je važno za njihovo štovanje sa strane putujuće Crkve.⁴

Zajedništvo, dakle, kao temelj kršćanskog štovanja svetaca, nošeno je, prema Saboru, uvjerenjem da je Krist izvor a Njegov Duh formalni princip tog zajedništva, koje je trajno i aktualno, ničim, sa strane Božjeg obećanja, raskidivo baš zbog te kristološko-pneumatološke konstitutive Crkve, koja je jedna i sastavljena od svih koji imaju Kristova Duha bez obzira na vrijeme i »stanja« Kristovih sljedbenika.

No, ako je prema netom rečenom Duh Kristov *nestvoreni* princip zajedništva cjelokupne Crkve, br. 49 spominje i *stvoreni* princip istog zajedništva. Kaže se, naime, da svi nabrojeni Kristovi sljedbenici učestvuju (communicare) »u istoj ljubavi (caritas) Boga i bližnjega«. Ljubav-caritas je ovdje — tako se bar nama čini — shvaćena kao učinak Duha Kristova u članovima Crkve prema onoj Pavlovoj: »Ljubav je Božja izlivena u našim srcima po Duhu Svetom koji nam je dan« (Rim 5,5); ta je ljubav stvoreno počelo koje aktualno povezuje u zajednicu sve koji su u njoj ukorjenjeni bez obzira na stadij u kojem se nalaze gledom na sveopću eshatološku obnovu. U pozadini tog uvjerenja očito stoji vjera da je »ljubav jača (i) od smrti«; dapače, kako već rekosmo, da su »usnuli u Kristovu miru« tješnje s Kristom ujedinjeni pa, dosljedno tomu, na njih se može adekvatnije primijeniti da je u njihovim srcima izlivena ljubav, koja stvara zajedništvo.

Ako je temelj štovanja svetaca zajedništvo po Kristovom Duhu — ljubavi, koji je »per definitionem« životvorac, onda je logično da isti Sabor vjeruje da su članovi cjelokupne Crkve, bez obzira na njihovo trenutačno »stanje« (»putnici«, »nebesnici«), međusobno ujedinjeni u jednu »životnu zajednicu« (vitale consortium — br. 51 — početak) kojom struji »saopćavanje duhovnih dobara«. Nekako se nameće usporedba sa samim trojedinim Bogom, u čijem krilu također Duh-Ljubav »omogućuje« da se može govoriti i o trojstvu i o jedinstvu i po kojem su osobe konstituirane i »nalaze sebe« u potpunoj otvorenosti i saopćavanju drugoj osobi.

Odnos »nebesnika« prema putujućoj Crkvi

Napomenimo najprije da ovdje upotrebljavamo riječ »nebesnici« a me jednostavno »sveci« ili »blaženici«, jer nam se čini da Sabor ne isključuje mišljenje da u »saopćavanju duhovnih dobara« učestvuju i

⁴ Sabor ne daje teološku eksplikaciju zašto su »nebesnici« tješnje s Kristom ujedinjeni. Ako se pokuša tražiti teološku eksplikaciju, onda sigurno razlog tog tješnjeg sjedinjenja leži u *definitivnoj* povezanosti »nebesnika« s Kristom, dok je povezanost »putnika« s Kristom još uvijek ugrožena; »nebesnici« su »bliže« Kristu zato jer su završili svoje putovanje »u tijelu«, a i sama njihova smrt jest veće suobličavanje Kristu jer su baš po njoj više nego »putnici« u sebi ostvarili sudbinu Isusa Krista koji je *umro* i uskrsnuo.

oni sljedbenici Kristovi koji su u stadiju čišćenja nakon završetka ovozemaljske egzistencije; i to ne samo, kako se nama čini, da putujuća Crkva može za njih moliti (o čemu se izričito govori u slijedećem br. 50 — početak) nego da su i oni aktivni u tom saopćavanju duhovnih dobara.⁵

Funkciju nebesnika u okvirima cjelokupne Crkve Sabor vidi u tom što oni »jače utvrđuju cijelu Crkvu u svetosti, oplemenjuju štovanje koje ona ovdje na zemlji iskazuje Bogu i na mnogo načina pridonose njezinoj većoj duhovnoj izgradnji«. ⁶ Svakako je zanimljivo da se Sabor pri tom poziva na 1 Kor 12, 12—27, gdje Pavao govori o jednom Tijelu Kristovom s mnogo udova; djelotvornu solidarnost udova jednog Tijela Sabor ne ograničava na putujuću Crkvu nego je proteže na cijelu »zajednicu svetih«. Spomenutu funkciju nebesnika Sabor izriče, tradicijom posvećenim izrazom, *zagovaranje* (intercessio) za putujuću Crkvu. No još je važnije da je tom izrazu dana kratka ali značajna teološka eksplikacija. Mnogi članovi putujuće Crkve — tako se bar nama čini — shvaćaju zagovaranje nebesnika kao *novu* akciju koja pridolazi onome što su dotični nebesnici učinili za vrijeme svog zemaljskog života. Takvo shvaćanje nije najpogodnije. Nebesnici nas zagovaraju, kako doslovno kaže Sabor, »time što prikazuju (Bogu) zasluge koje su stekli na zemlji«. Znači, odsudna je njihova zemaljska povijest, zemaljska egzistencija koju su proveli »služeći Gospodinu u svemu i dajući u svom tijelu dopunu za ono što nedostaje Kristovim mukama...«. Zagovornička njihova djelatnost jest, u konačnosti, ono što su oni učinili u svom »tijelu«, tj. u vrijeme njihove ovozemaljske egzistencije; i ta je njihova zemaljska egzistencija, njihova osobna povijest, uzeta u njihovo nebesko stanje (usp. Otkr 14,13: »Njihova ih djela slijede«). Dakle, zagovor svetaca nije neka *njihova* nova trenutačna inicijativa, shvaćena neovisno od njihovog boravka »u tijelu«, nego je jednostavno trajna valjanost njihovog života pred licem Božjim. A članovi putujuće Crkve svojim utjecajem nebesnicima čine to da ona trajna valjanost postane za *njih* djelotvorna, da im bude primjenjeno ono što su nebesnici u svojoj zemaljskoj egzistenciji činili i trpjeli za Crkvu — Tijelo Kristovo.⁷ Sam pojam zagovora (intercessio) predstavlja ne mali problem teoloških spekulacija. Čini nam se da s obzirom na zagovor svetaca br. 49 ipak daje neke okvire. Nebesnici nas zagovaraju kod *Oca*, a ne, recimo, kod *Krista*, i to *po Kristu*, *s Kristom* i *u Kristu*. Izgleda, dakle, da se zagovor svetaca treba shvaćati i tumačiti na liniji *Kristova* zagovora u smislu *Christus-a totus-a*.

⁵ Sabor upotrebljava riječ »sveci« tek u trećem odsjeku br. 50. Izbjegavanje tog termina »sveci« (sancti) uvjetovano je, čini nam se, time što sam termin, gledajući čitavu konstituciju »Svjetlo naroda«, nije sasvim jednoznačan budući da može označavati i ontološku (posvećenje) i egzistencijalnu svetost. A očito nije dovoljno da netko bude »svet-posvećen« pa da bude čašćen kao svetac.

⁶ N. CAMILLERI tumačeći 7. poglavlje konstitucije o Crkvi u *La costituzione dogmatica sulla Chiesa* (Torino, Elle Di Ci 1966) ovu funkciju nebesnika opisuje na str. 915s kao: »kari-zmatičku« (»oni (nebesnici) jače utvrđuju cijelu Crkvu u svetosti«), »liturgijsku« (»oplemenjuju štovanje koje ona ovdje na zemlji iskazuje Bogu«) i »apostolsku« ili »misionarsku« (»i na mnogo načina pridonose njezinoj većoj duhovnoj izgradnji«).

⁷ Usp. *Lexikon für Theologie und Kirche*: Das zweite Vatikanische Konzil, I, 318 (O. Semmelroth); K. RAHNER-H. VORGLIMMER, *Kleines theologisches Wörterbuch* (Herder-Bücherei 108; Freiburg-Basel-Wien 1917) 160.

O odnosu putujuće Crkve prema nebesnicima govori br. 50 konstitucije »Svjetlo naroda«. Prinošenje molitava za pokojne ovdje nas ne zanima nego nas zanima *štovanje* (veneratio) i utjecanje zagovoru osobito nekih nebesnika. Iako se putujuća Crkva osjeća u zajedništvu sa svim nebesnicima, ipak samo neke »s osobitim osjećajem štuje i pobožno prosi pomoć njihova zagovora«. Sabor ukratko kaže i razlog tog izbora: za apostole, mučenike i ostale svece »Crkva je vjerovala da su u Kristu tješnje s nama sjedinjeni« a to na temelju njihova svjedočanstva za vjeru i ljubav ili pak revnijeg nasljedovanja Krista i vršenja kršćanskih kreposti. Formulacija »tješnje s nama sjedinjeni« doziva u pamet sličnu formulaciju u prethodnom broju 49. Naime, u br. 49 mogućnost zagovora nebesnika temeljena je na njihovoj tješnjoj vezi s Kristom, a ovdje u br. 50 ta ista Crkva izražava uvjerenje da su i s njom tješnje sjedinjeni. Znači, biti bliže Kristu jest uvjet i put da se bude i bliže Njegovoj zaručnici Crkvi. Očito ta blizina nije shvaćena prostorno nego na planu intenziteta bitka Crkve: tko je svojim ovozemaljskim životom ostvario intenzivnije poziv Crkve, a to je »svetost«, taj je djelotvoran — recimo tako — ne na površini nego u dubini i središtu samog bića Crkve, taj je bliže »prostoru« gdje pulzira intenzivnije eklezijalni zajedničarski subjekt.

Napomenimo posebno da se po Saboru odnos putujuće Crkve prema tim izrazitim Kristovim sljedbenicima ne iscrpljuje u utjecanju u njihov zagovor nego da njihovo štovanje treba nama nešto poručiti, budući da nam »u njima Bog sam govori«. Promatranje njihova života daje nam, prema riječima Sabora, »novi poticaj da tražimo budući Grad«, tj. Sabor gleda štovanje svetaca kao stalno dozivanje u pamet našeg eshatološkog određenja, ali dodaje da štovanjem svetaca »učimo koji je najsigurniji put, po kojemu ćemo ... doći do savršenog jedinstva s Kristom...«, što znači da eshatološka perspektiva uključuje sadašnje traženje puta, na kojem »imamo pred sobom toliko mnoštvo svjedoka i takvu potvrdu istine Evanđelja«. Osim riječi »svjedoci« i »potvrda«, Sabor gleda svece i kao »znak« Božjega Kraljevstva. Drugim riječima, štovanje svetaca znači slavljenje Boga koji nije samo *obećao* svoju milost Crkvi nego je baš u svecima pokazao da je njegova milost dobila mnoštvo *povijesnih* vidljivih ostvarenja, »znakova«, a to potvrđuje da svetost Crkve nije samo ontičkog nego i egzistencijalnog karaktera, ne samo mogućnost nego i stvarnost.⁸

Ako bi se ovo štovanje moglo lako shvatiti kao gajenje uspomene radi samoga primjera, Sabor odmah naglašava da »štujemo uspomenu svetaca... još više da se ujedinenje Crkve u Duhu pojača vršenjem bratske ljubavi« i to zato »jer nas zajednica sa svetima združuje s Kristom«. Prema ovome, štovanje svetaca ima za cilj rast u eklezijalnom zajedništvu da bismo onda, kao Crkva, bili bliže Kristu. Značajno nam se čini da Sabor ne gleda štovanje svetaca kao osiguravanje svoga individualnog spasenja nego kao komplementarni vid stvaranja zajed-

⁸ Ovaj aspekt štovanja svetaca osobito naglašava K. RAHNER, »Die Kirche der Heiligen« u ISTI, *Schriften zur Theologie III* (Einsiedeln-Zürich-Köln 1956) 111—126; usp. *Sacramentum mundi II*, 610 (E. Niermann).

ništva sa cijelom Crkvom da bismo bili združeni s Kristom, ali u i preko zajednice. Izlazi, dakle, da je i *cilj* štovanja svetaca, a ne samo *temelj, jedinstvo* Crkve, tj. ono jedinstvo u Duhu (ontičko) jest zadatak za njegovo ostvarenje na egzistencijalnom planu.⁹

Kristo- i teo-centričnost štovanja svetaca

Čini se da je Saboru posebice stalo da štovanje svetaca bude kristocentrično i onda konačno teocentrično. U spomenutim brojevima 6. poglavlja konstitucije »Svjetlo naroda« o tom se nekoliko puta izričito govori. Nije presmiono pretpostaviti da je Sabor imao pred očima dugu praksu koja nije baš bila vjerna ovoj teološkoj impostaciji; dapače, praksa je bila i jest ne baš rijetko u direktnoj opreci teoretskim postavkama.

Kad Sabor govori da se zagovornička funkcija nebesnika temelji na njihovim *zaslugama* (merita) koje su oni stekli na zemlji, odmah dodaje da su te zasluge stekli »po Isusu Kristu jedinome posredniku između Boga i ljudi« (br. 49 — pri kraju).

S obzirom na naše štovanje svetaca izrijeком izjavljuje Sabor: »Svako naše pravo svjedočanstvo ljubavi prema svecima *po svojoj naravi* teži i svršava u Kristu koji je 'kruna svih svetaca' i po Njemu u Bogu koji je divan u svojim svetima i u njima slavljen« (br. 50 — kraj trećeg odsjeka). Izjava je jednoznačna, iako se poblize ne tumači ta kristocentričnost i teocentričnost.

Nema ništa više gledom na objašnjenje ni u slijedećoj tvrdnji: »...neka vjernike pouče (oni na koje to spada) da naše drugovanje sa svetima, ako se shvaća u potpunom svjetlu vjere, nikako ne umanjuje poklonstveno štovanje dano Bogu Ocu po Kristu u Duhu, nego ga naprotiv pojačava« (br. 51 — kraj prvog odsjeka).

Radi se, kako rekosmo, o dosta uopćenim tvrdnjama bez preciznijeg objašnjenja. Čini nam se da više svjetla bacaju dva mjesta iz saborske konstitucije o liturgiji, »Sveti Sabor«, gdje se kaže: »O rođenanima svetaca Crkva navještava *vazmeno otajstvo* u svecima...« (br. 104) i još: »Blagdani svetaca proglašuju kako je Krist divan u svojim slugama...« (br. 111). Nije mnogo rečeno, ali ipak zacrtan je pravac u kojem bismo trebali misliti i kad govorimo o »zaslugama« svetaca i kada se njima utječemo. Ne bi li možda trebalo svima nama biti jače prezentno da su i sveci stvorovi, da su i oni *plodovi* otkupiteljskog Kristovog djela i da oni nama nisu bliži, puniji razumijevanja, nježniji nego li je sam izvor svake nježnosti, svakog razumijevanja, svakog uslišanja? Možda nam treba privikavanje na shvaćanje da je sve milost, da su i sveci *konkretizacija i ljudski lik* Očeve i Kristove neshvatljive ljubavi?! Tada bi naše štovanje svetaca više bilo zahvaljivanje Bogu-

⁹ Ovo ontičko i egzistencijalno jedinstvo Crkve naglašava P. MOLINARI (koji je inače pisac već općecitiranog djela *I Santi e il loro culto*, Roma 1962) tumačeći 7. poglavlje konstitucije u Crkvi u zbornom djelu izdanom pod vodstvom G. BARAUNA: njemačko izdanje *De Ecclesia II* (Freiburg-Basel-Wien 1966) 435—456; usp. J. PASCHER, »Die 'Communio Sanctorum' als Grundgefüge der katholischen Heiligenverehrung«, *Münchener Theologische Zeitschrift* 1 (1950) Heft 3, 1—11.

-Ljubavi zbog *ljudskih znakova* Njegove učovječene dobrote nego li traženje zagovora-zaštite pred rasrđenim sucem.

Želja je Sabora svakako da i štovanje svetaca bude predokus eshatološke liturgije kada će se cijela Crkva svetih klanjati Bogu i »Janjetu koje je ubijeno« vapijući jednim glasom: Onomu koji sjedi na prijestolju i Janjetu blagoslov, čast, slava i vlast... No to će zajedničko klicanje odzvanjati zato što će nastati ne samo »societas fruendi Deo« nego i »societas fruendi *in vicem* in Deo«,¹⁰ a štovanje bi svetaca trebalo biti anticipacija i priprava na to eshatološko zajedništvo uživanja u svima koji budu obilježeni i oživljavani Duhom Božjim.

Zaključak

Štovanje svetaca nije najvažniji dio života Crkve.¹¹ Ni Drugi Vatikanski Sabor nije ovoj temi posvetio posebnu pažnju, osobito ne u svojim raspravama;¹² očito su saborski Oci imali prećih preokupacija. Ipak su dane neke postavke koje, gledajući našu praksu, djeluju kao osvježanje a sigurno bi morale biti shvaćene i kao ispravci: komunitarna, eshatološka i kristo- i teo-centrična dimenzija štovanja svetaca ne bi smjela ostati samo preporuka nego je to, čini se, za našu svaki-dašnjicu urgentan zahtjev.

SUMMARIUM

Concilium II Vaticanum de cultu sanctorum praecipue in cap. VII »Lumen gentium« tractat. Contextus huiusce tractatus ecclesialis et eschatologicus est. Fundamentum cultus sanctorum in unitate Ecclesiae peregrinantis cum coelesti invenitur. Haec unitas Spiritu Christi, ut principio increato, et caritate ut creato perficitur. Mors non obstructio unitatis est, sed potior via qua coelestes cum Christo et Ecclesia peregrinanti proxime uniti sunt. Coelestes apud Patrem pro peregrinanti Ecclesia intercedunt, et ab ipsa illi, non tantum ut exempla et signa Regni Dei coluntur, sed etiam amore illorum in plano existentiali unitas ontica totius et unius Ecclesiae Christi fortificatur. Concilium christo-ac theo-centritati cultus sanctorum maxime insistit.

¹⁰ AUGUSTINUS, *De Civitate Dei XIX, 13* (PL 41, 640).

¹¹ Usp. K. RAHNER — H. VORGRIMLER, *Kleines Theologisches Wörterbuch*, 159: »... Štovanje svetaca je, prema Učiteljstvu, dozvoljeno i korisno (D 986 i dr.) ali ne naučavano kao obaveza za pojedince...«.

¹² To je sada razvidno i iz intervenata gledom na 7. poglavlje konstitucije o Crkvi, u kojima su Oci relativno prilično više obratili pažnju na br. 48 nego li na br 49—51; usp. *Acta Synodalia sacrosanti Concilii oecumenici Vaticani II* volume III, Periodus tertia, pars I (Vaticanis 1973) 374—395. 417—426. 430—435.